

«LA NORMATIVA ÉS MASSA IMPORTANT PER
DEIXAR-LA EN MANS DELS GRAMÀTICS»:
OBSERVACIONS SOBRE LA IMPLANTACIÓ DE LA
NORMATIVA A PARTIR D'UNA PROPOSTA
ORTOÈPICA

JOAN COSTA CARRERAS
(Universitat Pompeu Fabra)

1 INTRODUCCIÓ

Després de donar a la nostra comunicació el títol provisional de «L'anàlisi de la implantació de la normativa: perspectives possibles», vam tenir el privilegi d'escoltar l'excel·lent ponència de David Paloma i Mònica Montserrat (2012) sobre l'ortoèpia dels topònims. La discussió d'aquesta proposta ens permetrà exposar el que preteníem però aplicat a una proposta concreta, cosa que farà l'exposició més entenedora.

Així doncs, començarem resumint la proposta de Paloma / Montserrat (2012). A continuació l'analitzarem a partir de les propostes de Vila / Nogué / Vila (2007) i les nostres pròpies (Costa 2012), pel que fa a possibles problemes d'implantació.

2 LA PROPOSTA DE PALOMA / MONTSERRAT (2012) PEL QUE FA A LA PRONÚNCIA DELS TOPÒNIMS

Paloma / Montserrat (2012) fan la proposta de pronunciar qualsevol topònim del domini lingüístic segons el sistema ortoèpic de cada parlant i no segons el de la localitat a què pertany el topònim. El motiu d'aquesta proposta és la polèmica que es genera quan la pronúncia local de certs topònims (amb *Berga* com a exemple clar: [ˈberɣə] / [ˈberɣə]) és diferent de la que espontàniament fan la resta de parlants, especialment els del mateix dialecte: p. ex., els parlants de català central excepte els de Berga pronuncien aquest topònim amb *e* oberta, en contrast amb la pronúncia local (amb *e* tancada). Segons aquests dos ortoepistes, no es pot exigir a un parlant que conegui l'ortoèpia local de cada topònim i s'hauria d'establir com

a norma ortoèpica que cada parlant pogués pronunciar qualsevol topònim segons la seva ortoèpia dialectal pròpia.

3 LES PROPOSTES D'AVALUACIÓ DE LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA DE VILA / NOGUÉ / VILA (2007) I DE COSTA (2012)

Aquesta comunicació intentarà situar aquesta proposta, d'una banda, en la circularitat que hauria de seguir la normativa lingüística entre «usuaris», «agents» i «teòrics» (Costa 2012), i, d'altra banda, en la proposta d'avaluació de la implantació de la normativa que fan Vila / Nogué / Vila (2007).

3.1 Observacions sobre les possibilitats d'implantació de la proposta d'ortoèpia toponímica de Paloma / Montserrat (2012) a partir de les propostes d'avaluació de la implantació de la normativa de Costa (2012)

3.1.1 La «circularitat» de la normativa entre «usuaris», «agents» i «teòrics»

Pel que fa a la circularitat que hauria de seguir la normativa entre usuaris, agents i teòrics, Costa (2012: 11-12) afirma: «Si passem al circuit que hauria de seguir la recerca en normativa per investigar els problemes realment significatius i urgents, podem recuperar el sistema metafòric *conductors-guàrdies-legisladors*, en el qual els parlants normals (els *usuaris* sense estudis gramaticals universitaris) serien els conductors, els *agents* (assessors lingüístics, professorat) serien els guàrdies i els *teòrics* (lingüistes i gramàtics) serien els legisladors. Quan els usuaris, sobretot els professionals, trobin un problema que no poden resoldre per si mateixos, l'han de traslladar als agents de primer nivell (els assessors). Si aquests agents no són capaços de resoldre'l o només hi poden donar una solució provisional, aleshores l'han de traslladar a l'agent de segon nivell, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). L'IEC —com faria un metge de capçalera davant d'un malalt— ha d'organitzar un pla de recerca amb la previsió de quines disciplines serien pertinents per identificar bé el problema i els factors que el provoquen. L'IEC recorre als teòrics de les branques considerades adequades i els coordina. Un cop obtinguts els resultats de cada teòric, estableix un diagnòstic de quin és el problema i quins els factors que el provoquen. Aleshores, proposa una solució. No cal dir que haurien de tenir prioritat els problemes més freqüents».

El primer que cal dir és que l'ortoèpia de la toponímia és un «problema realment significatiu i urgent». Pel que fa als personatges *usuaris*, *agents* i *teòrics*, és evident que Paloma i Montserrat encarnen aquest últims. Els

usuaris afectats imperativament per la seva proposta serien usuaris professionals: almenys els locutors dels mitjans de comunicació audiovisuals. Pel que fa als agents, entre els de primer nivell (en sentit ascendent) hi hauria els assessors lingüístics d'aquests mitjans; l'agent de segon nivell seria la Secció Filològica (SF) de l'IEC.

Ignorem quin ha estat el circuit que han seguit Paloma / Montserrat (2012) per fer la seva proposta; però, personalment, som conscients que és un debat present entre els usuaris no professionals, que, així que poden, el presenten als teòrics o als agents: un amic nostre no malalt de llengua de Centelles ens corregeix quan pronunciem aquest topònim amb *e* tancada, i aquest any acadèmic una alumna de primer curs de Berga no va parar fins que va trobar, amb una gran satisfacció, a l'*Ésadir*, que s'havia de pronunciar aquest topònim com es pronuncia a la ciutat de la Patum: amb *e* tancada.

Sigui com sigui, els teòrics també són usuaris —i no es pot descartar que siguin agents. El fet és que uns teòrics han fet una recerca exhaustiva sobre les propostes ortoèpiques sobre toponímia i han arribat a una proposta. Ara caldrà veure si el circuit es tanca en sentit descendent. Això voldrà dir avaluar la implantació de la proposta.

3.1.2 Anàlisi de la pertinència per a l'ortoèpia toponímica de les possibles aproximacions als problemes de normativa

Acabem de fer referència a les «disciplines que serien pertinents per identificar bé el problema i els factors que el provoquen». Tal com explicarem tot seguit, l'ús de la normativa —com l'ús o l'aplicació de qualsevol precepte— és el resultat final del trànsit de l'ensenyament a l'ús, passant per l'adquisició o l'aprenentatge (Costa 2012). Generalment, fem servir allò que algú ens ha ensenyat.

Adaptat de Vila / Nogué / Vila (2007: 39), aquest trànsit es pot formular com segueix: «En normativa, la implantació significa que, un cop exposats a les formes oficials proposades en un marc de condicions sociolingüístiques favorables, els destinataris les aprenen, les valoren i acaben usant-les». El concepte fonamental i que hauria de ser potser el primer pas de la recerca en normativa és el de «marc de condicions sociolingüístiques favorables».¹

Aquesta formulació, creiem que és paral·lela a l'esquema presentat per Isidor Marí (2012) sobre les «dimensions de la dinàmica sociolingüística» que condicionen l'ús de la llengua: la dimensió «psicosocial» de Marí fa

1. Amb l'esapi de què disposem no ens podem aturar a analitzar-lo. Potser un punt de partida serien Labov (1994: 878) i, modèstia a part, Costa Carreras (2007).

referència a la «valoració» necessària per usar una forma; la «lingüística» té a veure amb l'ús real de la forma; l'«educativa», amb l'aprenentatge; i la «política i d'ús social», amb el «marc de condicions sociolingüístiques favorables».

En l'àmbit de l'ensenyament de l'espanyol com a llengua estrangera, Martín Martín (2005) presenta l'adquisició de la llengua com el resultat general de processos cognitius, de factors socials, individuals (edat, aptitud, intel·ligència i personalitat) i altres (sexe o creences sobre el procés d'aprenentatge). I afirma (p. 264): «En condiciones normales, el *desarrollo de la capacidad lingüística* del niño va necesariamente ligado a su *relación con el medio* que le rodea y a la *capacidad intelectual* inherente a todo ser humano. Cabe así establecer una relación directa entre los tres elementos, de forma que un momento en la evolución de sus habilidades sociales y cognitivas se corresponde con un determinado estadio en su desarrollo lingüístico [...]». I més endavant (p. 267): «Desde una perspectiva más teórica, pero con obvias implicaciones prácticas, la adquisición y uso de la lengua pueden analizarse en tres niveles distintos [...]: (a) el del *comportamiento*, analizado por estudios empíricos sobre la producción y comprensión, los juicios de gramaticalidad, etc.; (b) el nivel *cognitivo* [...]; en este nivel también se incluyen aspectos como los sociales y motivacionales; y (c) el nivel *cerebral* [...]. Cada uno de estos tres niveles ha sido objeto de estudio de lingüistas, psicólogos y neurofisiólogos respectivamente».

Per tant, pel que fa a l'objectiu d'identificar les causes de l'incompliment de la norma de pronunciar els topònims segons el sistema ortoèpic de cada parlant i no segons el de cada localitat, ara analitzarem amb quins conceptes i procediments de les perspectives acadèmiques es podria treballar.

Caldria començar pel factor que és més probable que influeixi en la falta d'ús i anar-los descartant (com les proves que fan els metges per trobar la causa de la patologia).

3.1.2.1 Rellevància per a l'anàlisi de l'incompliment de la proposta de Paloma / Montserrat (2012) de les disciplines rellevants per a la recerca en normativa des d'una perspectiva general

En aquest apartat, valorem quines de les disciplines i metodologies possiblement pertinents per a l'avaluació del compliment de la proposta de Paloma / Montserrat (2012) ho són realment.

Planificació lingüística de corpus. Una recerca en ortoèpia toponímica no pot negligir la seva condició d'avaluació de la planificació lingüística de corpus, donada la necessitat d'identificar les causes de la possible falta d'implantació de les normes dictades per l'acadèmia oficial. I no pot deixar de banda una qüestió latent bàsica: fins a quin punt és possible avaluar

adequadament els resultats de les polítiques públiques (Pons 2011; Vila / Nogué / Vila 2007: 39).

Ensenyament de llengües. Des d'aquesta disciplina, si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial, la hipòtesi de la causa seria que no se li ha ensenyat adequadament. Si la proposta de Paloma / Montserrat (2012) és pronunciar els topònims segons el sistema ortoèpic de cada parlant i no segons el de la localitat a què pertany el topònim, no seria pertinent plantejar-se aquesta hipòtesi, ja que, més que «ensenyament», el que hi ha en aquesta proposta és «permissió».

Aprenentatge de llengües. Des d'aquesta disciplina, si un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal, la hipòtesi seria que té algun problema d'aprenentatge. Com en la disciplina anterior, la hipòtesi no és pertinent, ja que no hi ha «aprenentatge».

Sociolingüística. En macrosociolingüística, la recerca s'hauria de centrar en si el grup significatiu de parlants que no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal té una característica social (edat, sexe, estatus social, nivell d'estudis, poder adquisitiu, etc.) que li dificulta fer servir la pronúncia oficial. Des d'una posició absolutament apriorística i intuïtiva, ens costa de veure que hi hagi un grup social definit per una (o més) d'aquestes variables socials que tingui problemes per pronunciar els topònims segons el seu propi sistema ortoèpic i no segons el de cada localitat.

Des d'una perspectiva, macrosociolingüística (William Labov), la pregunta seria: la falta d'ús de la pronúncia oficial, ¿és perquè hi ha un factor estilístic que li dificulta fer-la servir? En aquest cas, sí que la pronúncia de certs topònims sembla estar en correlació amb el grau de formalitat i de control del discurs: com pronunciar un diputat al Parlament de Puig-reig [pu'retʃ / 'putʃ'retʃ], de Tàrraga ['tarya / 'tareya] o Taradell [tər'ðeɫ / tərə'ðeɫ] el topònim del seu poble en una intervenció en un ple?

Lingüística teòrica o descriptiva. Des d'aquesta perspectiva, si un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal, seria perquè hi ha característiques de les formes o variables independents lingüístiques («factors interns»: context, etc.) que les fan més difícils d'aprendre i usar. Òbviament, des d'un plantejament teòric de «competència» chomskyana, no es podria explicar l'incompliment de la proposta de pronunciar els topònims segons el sistema ortoèpic de cada parlant, ja que justament se li demana que la seva «actuació» reflecteixi la seva «competència». Pel que fa a factors interns que puguin impedir pronunciar els topònims segons l'ortoèpia pròpia, també es fa difícil, *a priori*, pensar que hi pugui haver una correlació.

Dialectometria. Des d'aquesta disciplina, si un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal, la hipòtesi seria que és perquè hi ha massa «distància» entre les *faltes* (formes pròpies

del vernacle del grup) i les formes o estructures oficials (que constitueixen un model complet d'ús). Justament la proposta de Paloma / Montserrat (2012) evita als parlants haver de salvar aquesta distància. De tota manera, cal dir que aquesta distància no és insalvable: amb més o menys esforç, qualsevol parlant pot reproduir la pronúncia local d'un topònim.

Anàlisi del discurs. Aquesta perspectiva, d'entrada, serviria per analitzar si el fet que un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal, és perquè hi ha característiques discursives dels textos normatius que dificulten o impedeixen l'aprenentatge o l'ús de les formes normatives. Però, d'altra banda, comença a ser urgent una recerca detallada sobre la possibilitat d'ambigüitat real en el discurs real, ja que moltes discussions sobre l'adequació de determinades normes giren al voltant d'aquesta possibilitat i la necessitat d'evitar-la. Pel que fa a la claredat de la proposta que estem analitzant, no és pertinent plantejar-se-la; si ho és, cal convenir que la proposta és clara: «Parlant, pronuncia els topònims sense fer cap esforç». Una pregunta que hem de confessar que no hem sospesat prou és si pot comportar la pronúncia al·lòctona (o l'autòctona) algun problema d'intercomprensió entre autòctons i al·lòctons.

Psicologia evolutiva o psicolingüística. Des d'aquestes disciplines, es podria analitzar si el fet que un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal és perquè hi ha característiques cognitives de la població estudiada que li impedeixen o dificulten l'aprenentatge o l'ús de les formes normatives. Com en el cas de la macrosociolingüística, des d'una posició absolutament apriorística i intuïtiva, ens costa de veure que hi hagi un grup social definit per una (o més) variables psicològiques evolutives o psicolingüístiques que tinguin problemes per pronunciar els topònims segons el seu propi sistema ortoèpic.

Psicologia social. És molt probable que, si un grup significatiu de parlants no pronuncia un topònim segons la seva ortoèpia dialectal, és perquè hi ha actituds, valors, creences, sentiments, etc., de la població estudiada que li impedeixen o dificulten l'aprenentatge o l'ús de la seva pronúncia habitual. Tal com hem dit (§3.1.1), tenim experiència en el fet que els habitants d'un lloc el topònim del qual ells pronuncien d'una manera específica molt sovint doten aquesta pronúncia d'un caràcter simbòlic i identitari. Per tant, les hipòtesis des de la psicologia social són absolutament pertinents: és molt probable que un parlant deixi de pronunciar un topònim segons la seva pròpia ortoèpia dialectal i intenti reproduir l'ortoèpia local per evitar conflictes.

3.1.2.2 Rellevància per a l'anàlisi de l'incompliment de la proposta de Paloma / Montserrat (2012) de les metodologies i mètodes per a la recerca en normativa

Anàlisi d'errors. Aquesta pràctica té una llarga tradició: consisteix en la identificació dels errors més freqüents i dels factors que els provoquen. D'entrada, no havent-hi norma en la proposta de Paloma / Montserrat (2012) sinó permissió, l'única possibilitat d'«error» —potser paradoxalment— es donaria en l'intent de reproduir la fonètica local (en virtut d'una distància dialectomètrica important). Per tant, en principi no es pot pensar en «errors» en l'aplicació. D'altra banda, però, sí que nosaltres mateixos cometriem un «error» en casos com (passi-se'ns la vaguetat, ja que justament és el que caldria investigar: en quins casos) *Campos* o *Muro*, nosaltres —catalans centrals— ens costarà molt pronunciar-los segons la nostra ortoèpia dialectal, que ens porta a [ˈkampus / ˈmuru] —en comptes de [ˈkamos / ˈmuro]. Caldria identificar en quins casos un parlant conscient de la llibertat que té de pronunciar els topònims segons la seva ortoèpia no ho fa.

Lingüística de corpus. Aquesta disciplina permet tractar grans quantitats de dades amb un procediment estadísticament significatiu. Pot ser útil tractar grans quantitats de dades en l'anàlisi del compliment de la llibertat en l'ortoèpia toponímica.

Investigació per enquestes. Poden ser molt útils entrevistes als «teòrics», als «agents» o als «destinatari» mateixos de la normativa, sobretot en matèria de psicologia social. No cal dir que preguntar als parlants que no pronuncien els topònims segons la seva ortoèpia pot donar la visió dels usuaris, fonamental per intentar canviar el seu comportament.

Estudis longitudinals (temps real) i semilongitudinals (temps aparent). El primer tipus d'estudis permet veure l'evolució d'un grup al llarg del temps —p. ex.: ¿deixa, amb el temps, de fer servir un grup una forma normativa? El segon tipus d'estudis permet comparar l'ús de diversos grups en un mateix moment. El primer tipus d'estudis permetria comparar la pronúncia dels topònims conflictius abans de difondre la proposta i la pronúncia passat un temps considerat suficient de difusió de la proposta.

3.1.2.3 Resum de la rellevància per a l'anàlisi de l'incompliment de la proposta de Paloma / Montserrat (2012) de les disciplines, les metodologies i els mètodes per a la recerca en normativa

En resum, doncs, en el cas que la proposta de Paloma / Montserrat (2012) no es complís, caldria tenir presents les disciplines i les metodologies següents, per investigar-ne les causes:

Anàlisi del discurs: comporta la pronúncia al·lòctona (o l'autòctona) algun problema d'intercomprensió entre autòctons i al·lòctons?

Psicologia social: hi ha actituds, valors, creences, sentiments, etc., de la població estudiada que li impedeixen o dificulten l'ús de la seva pronúncia habitual en un cert topònim?

Anàlisi d'errors: caldria identificar en quins casos un parlant conscient de la llibertat que té de pronunciar els topònims segons la seva ortoèpia no ho fa.

Investigació per enquestes: preguntar als parlants que no pronuncien els topònims segons la seva ortoèpia pot donar la visió dels usuaris, fonamental per intentar canviar el seu comportament.

Un altre problema és el plantejat per la dualitat de pronúncies autòctones segons el grau de formalitat, en casos com *Puig-reig* [pu'retʃ / 'putʃ'retʃ], *Tàrrrega* [ˈtarɣa / 'tareɣa] o *Taradell* [tər'ðeɫ / tərə'ðeɫ].

3.2 Observacions sobre les possibilitats d'implantació de la proposta d'ortoèpia toponímica de Paloma / Montserrat (2012) a partir de les propostes d'avaluació de la implantació de la normativa de Vila / Nogué / Vila (2007)

Arribats en aquest punt, ens cal recordar dos fragments de Vila / Nogué / Vila (2007). El primer (p. 39) diu: «Per parlar d'avaluació en sentit ple, cal posar en relació l'anàlisi de la situació inicial, la bondat de la definició del problema, la idoneïtat de les mesures proposades, l'encert de la posada en pràctica de les mesures previstes i els resultats finals en termes d'implantació de les formes proposades».

Aprofitant aquest fragment i el que hem dit fins ara, podem afirmar el següent. Havent escoltat l'exposició de Paloma / Montserrat (2012), no es pot afirmar altra cosa que l'*anàlisi inicial* que fan aquests dos teòrics de la situació inicial és que hi ha un debat social sobre la pronúncia (local – no local) de certs topònims del domini lingüístic. Pel que fa a la *definició del problema* (com s'han de pronunciar aquests topònims), això no obstant, potser la que fan els dos ortoepistes és parcial, ja que —si no ho recordo malament— Paloma / Montserrat (2012) centren la seva anàlisi i la proposta consegüent en l'àmbit de la fonètica dialectal i ortoèpica —es podria dir que des d'un punt de vista dialectomètric (Valls 2008)—: la impossibilitat que cap catalanoparlant pugui pronunciar els milers de topònims del domini lingüístic en l'ortoèpia dialectal pròpia de cada un. Per nosaltres, però, la raó fonamental del problema té a veure amb la psicologia social (§3.1.2.1): els habitants d'un lloc el topònim del qual ells pronuncien d'una manera específica molt sovint doten aquesta pronúncia d'un caràcter simbòlic i identitari. (Amb la pistola al pit, qualsevol parlant seria capaç de reproduir si fa no fa la pronúncia local del topònim.) I en alguns casos, la

disputa potser també tindria a veure amb la variació estilística: com pronunciaria un diputat al Parlament de Puig-reig, de Tàrraga o Taradell el topònim del seu poble en una intervenció en un ple?

Si no es té en compte aquesta probable connotació identitària, és molt probable que les *mesures* proposades perquè tothom accepti que els seus topònims siguin pronunciats segons cada sistema ortoèpic no seran les *idònies*: si només es publica la proposta perquè els agents i els usuaris (v. §3.1.1) l'apliquin i no es pren cap mesura per eliminar aquestes possibles connotacions identitàries, cada vegada que, per posar l'exemple més freqüent i de més impacte social, els locutors de TV3 pronuncïin *Centelles*, *Campos*, *Muro*, *Beseit* o *Canigó* segons el seu sistema ortoèpic ([sən'teləs / 'kampus / 'muru / bə'zejt / kəni'ɣo]) —en comptes de [sən'teləs / 'kampos / 'muro / be'zejt / kəni'ɣu]—, es col·lapsarà la centraleta amb les queixes dels afectats. Per tant, caldrà fer alguna acció d'educació sociolingüística.

Un cop triades les mesures adequades, des de l'anàlisi del discurs, la psicologia social, l'anàlisi d'errors i la investigació per enquestes, correspon a la Secció Filològica (SF) —com a agent de segon nivell— *encertar la posada en pràctica* de les mesures previstes, de manera que els agents de primer nivell (els assessors lingüístics dels mitjans audiovisuals) i els usuaris professionals (els locutors) compleixin la proposta sense que generi cap debat entre els usuaris no professionals.

Per nosaltres, doncs, per poder *avaluar els resultats finals* en termes d'implantació de les formes proposades, caldrà haver partit dels passos següents:

La *situació inicial* és que hi ha un debat sobre la pronúncia dels topònims que són pronunciats localment amb una fonètica específica.

La *definició del problema* completa és que, bàsicament, hi ha un problema de connotació identitària, propi de la psicologia social. Al capdavall, amb més o menys esforç qualsevol parlant podria arribar a pronunciar qualsevol topònim amb la fonètica local.

Les *mesures idònies* han de ser de dues menes: la menys difícil, merament ortoèpica, és, simplement, permetre a tots els catalanoparlants pronunciar qualsevol topònim segons el seu sistema ortoèpic. La més difícil, pròpia de la psicologia social, és preveure una acció de «desidentitarització» de la pronúncia d'alguns topònims. En contrapartida, aquesta mesura seria previsiblement d'aplicació discrecional, ja que caldria aplicar-la només quan hi hagi resistència a acceptar que els al·loctons no pronuncïin un topònim amb la fonètica local.

La *posada en pràctica* de les mesures previstes serà *encertada* si es compleixen els requisits següents. En el cas de la permissió de pronunciar els topònims segons cada sistema ortoèpic, cal que arribi amb claredat a tots

els agents de primer nivell (assessors lingüístics, professorat) i als usuaris professionals. En el cas de la desconnotació de la pronúncia local, si es manifesta aquesta actitud, cal que algú amb autoritat moral entre els autòctons intervingui per aconseguir-la.

Si es posa en pràctica tot això, aleshores la SF estarà en condicions d'*avaluar* la implantació de la proposta ortoèpica. Per fer-ho, es pot tenir en compte l'adaptació a l'ortoèpia que es pot fer del fragment ja parafrasejat abans (§3.1.2) de Vila / Nogué / Vila (2007: 39): «En *ortoèpia*, la implantació significa que, un cop exposats a les formes *ortoèpiques* proposades en un marc de condicions sociolingüístiques favorables, els destinataris les aprenen, les valoren i acaben usant-les».

Aquest fragment, d'acord amb el que hem dit fins ara, mereix una certa glossa per acabar d'adequar-lo al que estem dient. La implantació de la pronúncia dels topònims segons el sistema ortoèpic de cada parlant significaria que:

Els habitants de localitats amb topònims pronunciats amb fonètica local específica serien *exposats* a les pronúncies al·lòctones.

El *marc de condicions sociolingüístiques favorables* hauria de permetre assentar el principi que cada parlant ha de poder pronunciar qualsevol topònim no canviant de sistema ortoèpic, sense que sigui percebut pels autòctons com a ignorància, com una falta de respecte o com una agressió centralista.

Els autòctons *aprendrien* que cada parlant té el seu sistema ortoèpic (incloent-los a ells mateixos: el berguedà que es queixa de la *e* oberta en el seu topònim podrà pronunciar, en contrapartida tots els altres topònims d'acord amb la seva ortoèpia, com ara *Canigó*, *Beseit* o *Puig-reig*).

Els autòctons *acceptarien*, sense actituds localistes, les pronúncies al·lòctones.

Cada parlant se *sentiria* lliure de pronunciar qualsevol topònim segons el seu sistema ortoèpic.

Pel que fa a l'*avaluació* del grau d'implantació d'aquesta proposta seria menys difícil fer-la establint uns indicadors «negatius»: seria menys difícil identificar i quantificar els casos de *falta* d'implantació d'aquesta proposta que no comptar els casos d'aplicació adequada. Aquest indicadors, doncs, serien els següents:

El nombre de topònims que els usuaris professionals no siguin capaços de pronunciar segons el seu propi sistema ortoèpic: per exemple, el topònim *Campos*, ¿el pronunciarà ['kampus], un locutor central?

La quantitat i intensitat de reaccions locals davant de les pronúncies al·lòctones de certs topònims.

4 CONCLUSIONS SOBRE L'APLICABILITAT DE LA PROPOSTA DE PALOMA / MONTSERRAT (2012)

Paloma / Montserrat (2012) fan una proposta ortoèpica *a priori* molt senzilla de complir: que cada parlant pugui pronunciar segons el seu sistema ortoèpic dialectal qualsevol topònim del domini lingüístic.

Des d'un punt de vista dialectomètric, amb més o menys esforç, qualsevol parlant pot reproduir la fonètica local de qualsevol topònim. Però no és rendible ni factible aprendre's tots els sistemes ortoèpics del català per reproduir les nombrosíssimes pronúncies autòctones.

Però l'experiència demostra que, malgrat aquesta facilitat merament articulatòria, en certs topònims (en el nostre cas, p. ex., *Campos* o *Muro*) certs parlants es resisteixen bastant a practicar la proposta de Paloma / Montserrat: nosaltres pronunciaríem, d'entrada, aquests dos topònims ['kampos / 'muro]. Sembla que l'experiència demostra que l'explicació l'haurien de donar, o l'anàlisi del discurs (si hi hagués problemes d'intercomprensió) o la psicologia social (valors, creences, actituds, etc., lligades a les pronúncies tant autòctona com al·lòctona), o totes dues alhora; i, per fer-ho, semblaria útil recórrer a l'anàlisi d'errors i a la recerca per enquestes.

Només seguint aquest plantejament, es podria preveure des de l'inici del procés d'implantació de la proposta l'avaluació d'aquesta implantació seguint el model de Vila / Nogué / Vila (2007).

Una situació diferent és la creada pels topònims amb més d'una forma, cada una adequada segons la formalitat de la situació (com *Puig-reig*, *Taradell* o *Tàrrega*): la població autòctona hauria de fer servir cada forma segons la situació comunicativa, i la població al·lòctona hauria de fer servir, per defecte, la que es deriva de la grafia; i, només si coneix bé la forma col·loquial, fer servir aquesta en situacions informals.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- «Berga». *Ésadir*. http://esadir.cat/toponims/catalunyatot/bergueda/entry_20030611145801_3/?searchterm=Berga&Criteri=General.
- COSTA CARRERAS, JOAN (2007): «Réflexions sur la diffusion de la norme linguistique catalane». VIAUT, ALAIN (dir.): *Variable territoriale et promotion des langues minoritaires*. Pessac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, p. 287-300.
- COSTA CARRERAS, JOAN (2012): «La recerca sobre normativa i assessorament lingüístic: estat de la qüestió». Ponència presentada a la I Jornada sobre Correcció i Assessorament Lingüístic, organitzada el 8 de maig de 2012, pel Departament de Filologia Catalana, la Facultat de Traducció i Interpretació i la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans.
- LABOV, WILLIAM (1994-2001): *Principles of linguistic change*. Oxford, Blackwell. 2 vol.

- MARÍ, ISIDOR (2012): Intervenció en el debat «Estàndard i correcció en el català», organitzat pel Col·legi de Llicenciats en Filosofia, Lletres i Ciències, el 8 de març de 2012. [Fotocòpia.]
- MARTÍN MARTÍN, JOSÉ MIGUEL (2005): «La adquisición de la lengua materna (L1) y el aprendizaje de una segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE): procesos cognitivos y factores condicionantes». SÁNCHEZ LOBATO, JESÚS / SANTOS GARGALLO, ISABEL (dir.): *Vademécum para la formación de profesores. Enseñar español como segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE)*. Madrid: SGEL, p. 261-286.
- PALOMA, DAVID / MONTSERRAT, MÓNICA (2012): «Sobre el respecte per la pronunciació local en els topònims catalans». Ponència presentada a la I Jornada sobre Correcció i Assessorament Lingüístic, organitzada el 8 de maig de 2012, pel Departament de Filologia Catalana, la Facultat de Traducció i Interpretació i la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans.
- PONS, XAVIER (2011): *L'évaluation des politiques éducatives*. París, Presses Universitaires de France.
- VALLS, ESTEVE (2008): *Gènesi, evolució i diversificació del mètode dialectomètric*. S. ll.: s. n. [«Treball d'investigació del programa de doctorat Llenguatge i variació (curs 2007-2008)».]
- VILA I MORENO, F. XAVIER / NOGUÉ PICH, MARINA / VILA I MORENO, IGNASI (2007): *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic / Barcelona, EUMO/TERMCAT.